

**Instytut Turystyki
Szkola Główna Turystyki i Rekreacji**

**Stowarzyszenie na Rzecz Badania,
Rozwoju i Promocji Turystyki**

**RACHUNEK SATELITARNY
TURYSTYKI DLA WOJEWÓDZTWA
MAZOWIECKIEGO
2012**

Streszczenie

Warszawa 2015

Redaktor naukowy:

dr hab. prof. SGH Ewa Dziedzic

Autorzy tekstu:

dr hab. prof. SGH Ewa Dziedzic

dr hab. prof. SGH Magdalena Kachniewska

dr Krzysztof Łopaciński

dr hab. prof. SGTiR Teresa Skalska

Praca wykonana na zlecenie Departamentu Turystyki Ministerstwa Sportu i Turystyki

Szkoła Główna Turystyki i Rekreacji

Instytut Turystyki

ul. Stokłosy 3, 02-787 Warszawa

e-mail: it@intur.com.pl

Stowarzyszenie na Rzecz Badania, Rozwoju i Promocji Turystyki

ul. Pieńkowskiego 4 lok. 120, 02-668 Warszawa

e-mail: mariusz.ciechomski99@wp.pl, t.skalska@gmail.com

Spis treści

WSTĘP	4
1. METODOLOGIA, ŹRÓDŁA I ZAKRES INFORMACJI STATYSTYCZNEJ W RRST DLA WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO	5
1.1. PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE.....	5
1.2. SPOŻYCIE TURYSTYCZNE	6
1.3. PODAŻ TURYSTYCZNA I PRACUJĄCY.....	8
1.4. METODOLOGIA INWESTYCJI I ŚRODKÓW TRWAŁYCH	11
2. SPOŻYCIE TURYSTYCZNE W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM W 2012 ROKU	13
3. TURYSTYCZNA PRODUKCJA GLOBALNA, WARTOŚĆ DODANA I UDZIAŁ TURYSTYKI W PKB	15
4. CHARAKTERYSTYKA SIŁY ROBOCZEJ W DZIAŁALNOŚCI TURYSTYCZNEJ W 2012 ROKU W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM	18
5. NAKŁADY INWESTYCYJNE W CHARAKTERYSTYCZNYCH RODZAJACH DZIAŁALNOŚCI TURYSTYCZNEJ W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM W 2012 ROKU	23
5.1. NAKŁADY INWESTYCYJNE.....	23
5.2. WARTOŚĆ BRUTTO ŚRODKÓW TRWAŁYCH W CHARAKTERYSTYCZNYCH RODZAJACH DZIAŁALNOŚCI TURYSTYCZNEJ W 2012 ROKU	26
6. UWAGI KOŃCOWE	28

Wstęp

Regionalny rachunek satelitarny turystyki (RRST) dla województwa mazowieckiego za 2012 rok stanowi kontynuację prac prowadzonych na zlecenie Ministerstwa Sportu i Turystyki, których owocem stało się wypracowanie w 2014 roku metodologii RRST. Jest ona w głównych założeniach merytorycznych zgodna z uaktualnioną w 2008 roku metodologią RST dla całego kraju¹, zalecaną przez Komisję Europejską do stosowania w krajach członkowskich Unii Europejskiej. Przedstawione w metodologii RRST i wykorzystane w niniejszym opracowaniu rozwiązania są oryginalną propozycją dostosowaną do polskich realiów², a ich pilotażowa implementacja odnosi się do województwa mazowieckiego. Podstawowym założeniem, które uwzględniono zarówno przy konstruowaniu metodologii, jak i jej implementacji, było uczynienie z RRST narzędzia, które realnie opisuje zjawiska zachodzące w regionach, ale równocześnie w rygorystyczny sposób wpisuje je w parametry ustalone dla całego kraju.

Opracowanie zawierające wyniki pilotażowego RRST dla województwa mazowieckiego zostało skonstruowane w sposób zbliżony do RST dla całego kraju. Część tekstową opracowania podzielono na pięć rozdziałów i zakończenie. Pierwszy rozdział poświęcono skrótemu omówieniu założeń metodologicznych i prezentacji wykorzystanych źródeł informacji, a pozostałe rozdziały omawiają następujące zagadnienia: spożycie turystyczne, produkcję i wkład turystyki w tworzenie PKB, wykorzystanie siły roboczej oraz nakłady na środki trwałe. Każdy z wymienionych rozdziałów zawiera omówienie wyników opatrzone komentarzem.

Opracowanie zostało przygotowane przez pracowników Szkoły Głównej Handlowej, Instytutu Turystyki Szkoły Głównej Turystyki i Rekreacji w Warszawie oraz członków Stowarzyszenia na Rzecz Badania, Rozwoju i Promocji Turystyki w składzie:

dr hab. Ewa Dziedzic, prof. SGH – spożycie turystyczne rezydentów, produkcja, wartość dodana i kierownictwo naukowe,

dr hab. Magdalena Kachniewska, prof. SGH – pracujący w turystyce, łącznie z modulem zatrudnienia,

dr Krzysztof Łopaciński – zagadnienia nakładów inwestycyjnych i środków trwałych,

dr hab. Teresa Skalska, prof. SGTiR – spożycie turystyczne nierezydentów.

Podjęcie prac nad rachunkiem było możliwe dzięki współpracy GUS oraz dzięki środkom finansowym i zaangażowaniu Departamentu Turystyki w Ministerstwie Sportu i Turystyki.

---

¹ Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework 2008. United Nations, New York, Luxemburg, Madrid, Paris 2011.

² E. Dziedzic, M. Kachniewska, K. Łopaciński, T. Skalska, *Metodologia regionalnego rachunku satelitarnego turystyki dla Polski*, Stowarzyszenie na Rzecz Badania, Promocji i Rozwoju Turystyki, Warszawa 2014, Instytut Turystyki, Szkoła Główna Turystyki i Rekreacji, 2014. http://www.academia.edu/7881803/Rachunek_satelitarny_turystyki_dla_Polski_2011 [10.03.2015].

1. Metodologia, źródła i zakres informacji statystycznej w RRSST dla województwa mazowieckiego

1.1. Podstawowe założenia metodologiczne

Wraz z rozwojem zjawiska turystyki rośnie świadomość jej znaczenia gospodarczego i oczekiwania związane z wkładem w rozwój ekonomiczny i społeczny. Realizacja tych oczekiwań wymaga zrozumienia mechanizmów i oceny wielkości wkładu turystyki w gospodarkę. Nie jest to zadaniem prostym, ponieważ z punktu widzenia pomiaru efektów ekonomicznych turystyka jest zjawiskiem złożonym, o wielu cechach specyficznych, utrudniających wpisanie jej w standardowe systemy statystyki gospodarczej.

Mobilność w trakcie dokonywania transakcji związanych z uczestnictwem w podróżach turystycznych oznacza, że miejsce dokonywania transakcji może być oddalone w czasie i przestrzeni od miejsca konsumpcji usługi. Ponadto bardzo często cel podróży turystycznej jest dobrem publicznym, udostępnianym bezpłatnie lub po cenach nierynkowych, przy czym jego lokalizacja jest inna niż jednostek dostarczających usługi umożliwiające odbycie podróży. W ostatnich latach różnicowanie między miejscem zakupu usługi, lokalizacją podmiotów, które ją dostarczają i lokalizacją konkretnych miejsc będących celem podróży turystycznych uległo pogłębieniu. Jest to konsekwencją zmian technologicznych, związanych przede wszystkim z digitalizacją sprzedaży usług oraz liberalizacji gospodarki. W praktyce oznacza to, że informacje dotyczące sprzedaży usług przez część podmiotów działających na danym terenie nie mają związku z pobytem na danym terenie osób, które z nich korzystają.

Rozwiązanie problemu pomiaru wkładu turystyki w gospodarkę było przedmiotem wielu przedsięwzięć podejmowanych zarówno przez pojedyncze osoby lub zespoły badawcze, jak i przez organizacje międzynarodowe. Przedmiotem prac była konceptualizacja pojęcia wkładu turystyki w gospodarkę oraz wypracowanie takich metod jego pomiaru, które spełniałyby warunki wiarygodności i porównywalności z innymi wskaźnikami opisującymi gospodarkę. Efektem tych prac było opracowanie metodologii rachunku satelitarnego turystyki i następnie ich wdrożenie. W latach 90. UNWTO, OECD i EUROSTAT połączyły siły i przygotowały wspólną metodologię sporządzania rachunku satelitarnego turystyki³. Podstawą tej metodologii jest wpisanie turystyki w system rachunków narodowych, które są uznana w skali międzynarodowej koncepcją prezentowania podstawowych procesów zachodzących w gospodarce narodowej określonego kraju. Opracowanie metodologii regionalnych rachunków turystyki stawia dodatkowe wyzwania. Po pierwsze, nie istnieje jednorodny system przygotowywania rachunków dla gospodarek regionalnych. Wynika to między innymi z trudności z rejestrowaniem przepływów między poszczególnymi regionami, tak jak ma to miejsce w przypadku wymiany między państwami. Po drugie, pewna część działalności gospodarczej wykonywana jest

---

³ World Tourism Organization, *Organization for Economic Co-operation and Development and Statistical Office of the European Communities. Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework*, Luxembourg, Madrid, New York, Paris, 2001.

na szczeblu centralnym, obejmuje całe państwo i nie może być przypisana do poszczególnych województw. Dotyczy to na przykład obrony kraju. Zakres centralizacji niektórych działań zależy od systemu prawno-administracyjnego.

Zadanie sporządzenia regionalnych rachunków satelitarnych podjęto do tej pory w różnych krajach. Przyjęte w nich rozwiązania można zaliczyć do dwóch zasadniczych typów: sporządzania regionalnych wersji RST lub regionalizacji krajowych RST. Zastosowanie pierwszego rozwiązania wymaga dysponowania rozległymi informacjami na temat podaży i popytu turystycznego na szczeblu regionów, dotyczy to także sporządzania na tym poziomie rachunków podaży i wykorzystania wyrobów i usług. Rozwiązanie takie stosują przede wszystkim kraje federacyjne, w których regiony mają dużą autonomię gospodarczą. W praktyce sporządzania rachunków regionalnych podejście to określane jest mianem „od dołu” (*bottom-up*). Drugie rozwiązanie polega na rozdysponowaniu wyników RST między poszczególne regiony – rozwiązanie to określane jest mianem „z góry w dół” (*top-down*).

1.2. Spożycie turystyczne

Zgodnie z przyjętą metodologią RRST z 2014 roku⁴, oszacowanie wielkości spożycia turystycznego dla województwa mazowieckiego powinno odnosić się do trzech grup konsumentów:

- mieszkańców (rezydentów) województwa, podróżujących po jego terenie. W rachunku satelitarnym turystyki dla Polski jest to odpowiednik krajowego spożycia rezydentów;
- mieszkańców (rezydentów) innych regionów Polski, zrealizowane na terytorium województwa mazowieckiego;
- cudzoziemców.

Na spożycie turystyczne w województwie składa się zarówno spożycie gospodarstw domowych z dochodów osobistych odwiedzających, jak i wydatki związane z podróżami służbowymi (zużycie pośrednie) oraz spożycie sektora rządowego, samorządowego i instytucji niekomercyjnych.

Doświadczenia RRST dla woj. mazowieckiego wskazały, że empiryczne oszacowanie wyżej wymienionych elementów spożycia, zarówno w wymiarze ilościowym, jak i wartościowym jest trudne z uwagi na duże wymagania co do zakresu i stopnia dezagregacji danych. Trudności te z różną siłą uwidoczniły się w szacowaniu spożycia turystycznego głównych grup konsumentów.

W przypadku popytu rezydentów konieczne okazało się wykorzystanie różnych źródeł informacji i przeprowadzenie w oparciu o nie odpowiednich szacunków. Przegląd dostępnych danych statystycznych ujawnił, że żadne badanie nie dostarcza potrzebnych informacji o popycie turystycznym rezydentów w 2012 r. W związku z tym wspomnianych oszacowań dokonano przyjmując kilka założeń. Pierwszym z nich było założenie, że udział województwa mazowiec-

---

⁴ E. Dziedzic, M. Kachniewska, K. Łopaciński, T. Skalska, *Metodologia regionalnego rachunku satelitarnego turystyki dla Polski*, Instytut Turystyki SGTiR. MSiT, Departament Turystyki, Warszawa 2014.

kiego w spożyciu turystycznym rezydentów odpowiada jego udziałowi w poszczególnych typach podróży, tj. krótko- i długotrwałych podróżach w celach prywatnych i zawodowych. Innymi słowami oznacza to przyjęcie założenia, że struktura spożycia odwiedzających województwo mazowieckie odpowiada strukturze spożycia turystycznego rezydentów uczestniczących w podróżach krajowych. Jeśli chodzi o ustalenie liczby podróży, to konieczne okazało się przeprowadzenie odpowiednich obliczeń w kilku krokach. Podstawą oszacowań był udział przyjazdów do województwa mazowieckiego odpowiednio w celach prywatnych i zawodowych w podróżach krajowych w 2011 r. Został ustalony w oparciu o badanie Instytutu Turystyki, a następnie na podstawie wyników badania zamieszczonych w publikacji Active Group⁵ oszacowano liczbę krajowych podróży do województwa mazowieckiego i ich udział w krajowym ruchu turystycznym w 2012 r. Tak jak w RST dla Polski, z powodu braku odpowiednich badań liczbę podróży jednodniowych w celach prywatnych i wydatki na nie oszacowano przyjmując, że odpowiadała ona liczbie noclegów spędzonych na terenie województwa mazowieckiego przez turystów krajowych uczestniczących w krótkotrwałych podróżach w celach prywatnych. Do oszacowania konsumpcji turystycznej w województwie mazowieckim wykorzystano dane o spożyciu turystycznym z uproszczonego RST dla Polski w 2012 r. Odpowiednie pozycje wydatków gospodarstw domowych i wydatków na podróże służbowe pomnożono przez udział województwa mazowieckiego w przyjazdach w celach prywatnych (7,9%) oraz w celach zawodowych (28,3%). Wyjątkiem od tej zasady było oszacowanie wydatków na usługi organizatorów podróży – w tym przypadku o wielkości spożycia decydują wyjazdy mieszkańców województwa, w tym wyjazdy za granicę organizowane przez touroperatorów będących rezydentami polskiej gospodarki. Ze względu na dużą aktywność mieszkańców województwa w tym zakresie, szczególnie mieszkańców Warszawy, do oszacowania spożycia wykorzystano dane z badań budżetów domowych w 2012 r. w pozycji wydatki na inne usługi konsumpcyjne⁶. Weryfikacja źródeł informacji o spożyciu turystycznym rezydentów w 2012 r. spowodowała, że niemożliwe okazało się wyodrębnienie podróży mieszkańców województwa po jego terenie, co zakładała metodologia RRST. We wstępnych założeniach do RRST województwa mazowieckiego zaplanowano wyróżnienie podregionu statystycznego m. Warszawy. Przemawiało za tym silne zróżnicowanie województwa ze względu na rozmieszczenie bazy noclegowej i zamożność mieszkańców. Dla spożycia rezydentów okazało się to jednak niemożliwe z powodu braku odpowiednich badań.

Jeśli chodzi o nierezydentów-cudzoziemców, podstawą do oszacowania spożycia turystycznego na terenie województwa mazowieckiego było cykliczne badanie graniczne, realizowane w 2012 roku przez Instytut Turystyki, obejmujące zagraniczną turystykę przyjazdową do Polski. Dodatkowo skorzystano z wyników badań prowadzonych na granicach przez US w Rzeszowie. Weryfikując informacje uzyskane z tych źródeł posłużono się również strukturą danych dotyczących usług noclegowych w województwach. Jeśli chodzi o oszacowanie tej części spożycia turystycznego, która związana jest z wydatkami poniesionymi poza granicami

---

⁵ Podróże Polaków w 2013 roku. Podstawowe wyniki badań. d1dmfej9n5lgmh.cloudfront.net/msport/article_attachments/attachments/55524/original/Pod_Pol_2013_podstawowe_wyniki2.pdf?1394632862 [10.08.2015].

⁶ Budżety gospodarstw domowych w 2012 r. GUS, Warszawa 2013, www.stat.gov.pl//obszary-tematyczne/warunki-zycia/dochody-wydatki-i-warunki-zycia-ludnosci/budzety-gospodarstw-domowych-w-2012-r-9,7.html [20.08.2015].

kraju (ale zasilającymi gospodarkę badanego regionu), skorzystano z metody „z góry na dół” (*top down*), tj. dzieląc wielkości ustalone dla RST dla Polski na województwa. W odniesieniu do drugiej grupy nierezydentów-cudzoziemców, tzn. odwiedzających jednodniowych, jako źródło informacji posłużyły przede wszystkim: pomiary ruchu na przejściach granicznych prowadzone w roku referencyjnym przez Instytut Turystyki, Straż Graniczną (na granicach zewnętrznych UE) oraz badania ankietowe prowadzone na granicach przez IT i US w Rzeszowie. W odniesieniu do województwa mazowieckiego wzięto pod uwagę przede wszystkim przejścia graniczne w portach lotniczych, a wtórna analiza danych dała przybliżone wyniki w układzie wojewódzkim⁷. Jeśli chodzi o wielkość i strukturę wydatków, posłużono się przede wszystkim badaniami Instytutu Turystyki.

Warto zauważyć, że dostępne badania spożycia turystycznego nie dostarczają bezpośrednio informacji niezbędnych do sporządzenia RRST dla województwa mazowieckiego. Dla roku 2012 największy zakres informacji można uzyskać z badania przyjazdów cudzoziemców, uczestnictwa w turystyce mieszkańców Polski (badania IT) oraz budżetów gospodarstw domowych. Należy pamiętać, że:

- żadne z badań krajowych nie obejmuje podróży jednodniowych, nie określa także globalnej wielkości wydatków na podróże turystyczne, poniesionych przez gospodarstwa domowe;
- spożycie turystyczne odwiedzających jednodniowych można oszacować jedynie w odniesieniu do przyjazdów zza granicy;
- ze względu na brak danych nie został również podjęty problem oszacowania pozycji *usługi noclegowe świadczone w drugich domach*.

Dane dotyczące strony popytowej RRST dla województwa mazowieckiego zostały opracowane w wersji netto, co oznacza, że rozszacowano wartości usług cząstkowych zakupionych przez turystów w formie imprez. W pilotażowym RRST odstępstwem od rekomendowanej nowej metodologii RST jest to, że w spożyciu turystycznym nie wyodrębniono wydatków na produkty o dużej wartości; w 2012 roku nie było to możliwe z uwagi na brak odpowiednich danych źródłowych⁸.

1.3. Podaż turystyczna i pracujący

Informacje dotyczące strony podażowej turystyki w RST obejmują: produkcję globalną, zużycie pośrednie i wartość dodaną w układzie rodzajów działalności dla CTRD, związanych z turystyką i pozostałych oraz dane dotyczące podaży produktów w symetrycznym układzie. W obu przypadkach podstawowym problemem jest poziom dezagregacji danych, ponieważ dane wykorzystywane w RST wymagają zastosowania bardziej szczegółowych poziomów klasyfikacji niż podstawowy poziom stosowany przy sporządzaniu rachunków narodowych i dostępny w publikacjach ich wyników. W przypadku RRST sytuacja jest jeszcze bardziej skomplikowana, ponieważ w Polsce nie są sporządzane rachunki regionalne w formacie, który

---

⁷ Uwagi odnoszące się do rozszacowania przyjazdów turystów i odwiedzających jednodniowych zostały przygotowane przez W. Bartoszewicza.

⁸ Szczegółowe informacje na temat metodologii szacowania popytu turystycznego nierezydentów zawarte zostały w edycji RST za 2011 rok.

mógłby być przeniesione bezpośrednio do RRST. Istotą metodologii RST jest adaptacja rachunku tworzenia, podaży i wykorzystania wyrobów i usług do potrzeb analizy turystyki. Podobne rachunki regionalne nie są w Polsce sporządzane, a więc przygotowanie RRST analogicznie do RST nie jest możliwe. Konieczne jest dokonywanie szacunków i kojarzenie metody bottom-up w największym możliwym zakresie z metodą top-down. W trakcie przygotowywania RRST dla województwa mazowieckiego zastosowano oba podejścia, z tym że ze względu na bardzo ograniczony zakres rachunków regionalnych w Polsce podejście top-down przeważało.

Dokładny opis zastosowanych metod szacowania zawiera załącznik 1. Przy konstruowaniu strony podażowej RRST kierowano się następującymi zasadami:

- podstawą szacunków były dostępne dane z regionalnych i krajowych rachunków narodowych;
- wszędzie, gdzie było to możliwe i uzasadnione starano się regionalizować szacunki, tj. oddać relacje występujące w województwie zamiast zastosowania prostego ustalenia udziału województwa w kraju;
- podstawą oszacowań były wyniki uproszczonego RST i pełnego RST za 2011 r.

W RRST wykorzystano następujące źródła danych statystycznych;

- Bank Danych Lokalnych (BDL) GUS, zakładka Rachunki Regionalne⁹ - dane o wartości dodanej wg sekcji ESA 2010;
- BDL, zakładka Handel i Gastronomia¹⁰;
- Baza EUROSTAT, zakładka National Accounts i zakładka Structural Business Statistics¹¹;
- BDL, zakładka Turystyka;
- Raport Rynek Lotniczy 2013¹²

Wszystkie dane z rachunków narodowych wykorzystane w RRST zostały sporządzone zgodnie z zasadami ESA 2010.

Zakres rodzajów działalności uwzględnionych i produktów, które zgodnie z opracowaną metodologią¹³ powinny być uwzględnione w RRST zawiera poniższe zestawienie:

PKD	Charakterystyczne turystyczne rodzaje działalności
55	Zakwaterowanie
56	Działalność usługowa związana z wyżywieniem
49.1	Transport kolejowy pasażerski międzymiastowy
49.3	Pozostały transport lądowy pasażerski
50.1	Transport morski i przybrzeżny pasażerski
50.3	Transport wodny śródlądowy pasażerski
51.1	Transport lotniczy pasażerski
77.11	Wynajem i dzierżawa samochodów osobowych i furgonetek
79	Działalność związana z turystyką
91	Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą
93	Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna

⁹ http://stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.hier?p_id=82516&p_token=-687867844 [8.08.2015].

¹⁰ <http://stat.gov.pl/bdl> [8.08.2015].

¹¹ <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do> [27.07.2015].

¹² Raport Rynek Lotniczy 2013, Instytut Turystyki, Warszawa 2013.

¹³ E. Dziedzic, M. Kachniewska, K. Łopaciński, T. Skalska, Metodologia regionalnego..., op. cit.

68	Obsługa rynku nieruchomości
Krajowa charakterystyczna działalność turystyczna	
52.23	Działalność usługowa wspomagająca transport lotniczy
86	Opieka zdrowotna
Pozostała działalność związana z turystyką	
47	Handel detaliczny
PKWiU Charakterystyczne produkty turystyczne	
55	Usługi związane z zakwaterowaniem
56	Usługi związane z wyżywieniem
49.1	Usługi w zakresie pasażerskiego międzymiastowego pasażerskiego transportu kolejowego
49.3	Usługi pasażerskiego transportu lądowego pozostałe
50.1	Usługi morskiego i przybrzeżnego transportu pasażerskiego
50.3	Usługi transportu wodnego śródlądowego pasażerskiego
51.1	Przewozy lotnicze pasażerskie
77.11	Usługi wynajmu samochodów osobowych i furgonetek
79	Usługi świadczone przez organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostałe usługi w zakresie rezerwacji i usługi z nią związane
91	Usługi bibliotek, muzeów oraz pozostałe usługi w zakresie kultury
93	Usługi związane ze sportem, rozrywką i rekreacją
Krajowe charakterystyczne produkty turystyczne	
52.23	Usługi wspomagające transport lotniczy
86	Usługi opieki zdrowotnej (obecnie tylko 86. 10. 13 Usługi rehabilitacji pod nadzorem lekarzy)
Produkty związane z turystyką	
Handel detaliczny artykułami żywnościowymi, paliwami, wyrobami alkoholowymi oraz odzieżą i obuwiem.	

Podobnie jak w RST dla całego kraju, informacje dotyczące pracujących w województwie mazowieckim odnoszą się tylko do charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej. Dane za rok 2012 dotyczące pracujących, zatrudnionych oraz właścicieli, współwłaścicieli i pomagających członków rodzin (samozatrudnionych), opracowane zostały na podstawie danych z formularza Z-06 według stanu z 31 grudnia 2012 roku.

Prezentowane dane obejmują podmioty gospodarki bez względu na charakter własności (sektor publiczny i prywatny), ale ograniczają się do podmiotów, w których liczba pracujących przekracza 9 osób (badanie pełne).

Ze względu na brak danych z przedsiębiorstw liczących do 9 osób (tzw. mikroprzedsiębiorstw), przeprowadzono szacunki na podstawie danych RST dla Polski z minionych lat, przyjmując założenie, że w 2012 roku struktura zatrudnienia w poszczególnych grupach przedsiębiorstw pozostała niezmienną. We wszystkich tablicach utajnione zostały dane o transporcie lotniczym ze względu na konieczność zachowania tajemnicy statystycznej w rozumieniu ustawy o statystyce publicznej.

Zgodnie z metodologią statystyczną przyjętą w Polsce dane dotyczące liczby zatrudnionych stanowią ekwiwalent pełnego wymiaru czasu pracy (ang. Full-time Equivalent – FTE). Wynika to z tego, że w Polsce przeciętny poziom zatrudnienia w osobach fizycznych zawsze podawany jest w przeliczeniu na pełne etaty (bierze się pod uwagę osoby pełnozatrudnione oraz niepełnozatrudnione w przeliczeniu na pełnozatrudnionych). Dane dotyczące pracujących podano przy

przyjęciu zasady jednorazowego ujmowania osób w głównym miejscu pracy, co pozwala uniknąć sytuacji, w której jedna osoba byłaby liczona kilkakrotnie. Charakter danych statystycznych nie pozwala natomiast na przedstawienie wielkości zatrudnienia wyrażonej liczbą miejsc pracy ani liczbą osób. Tablice dotyczące wielkości zatrudnienia w turystyce oraz struktury zatrudnienia według płci, zawierają w związku z tym jedynie informację o liczbie pracujących w podziale na samozatrudnionych i zatrudnionych (ta druga grupa została przedstawiona po przeliczeniu na ekwiwalent pełnego czasu pracy).

W wymienionych tablicach uwzględniono także informację na temat wielkości współczynnika spożycia turystycznego. Pozwala on określić, jaka wielkość zatrudnienia w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej jest faktycznie wynikiem rozwoju ruchu turystycznego w Polsce.

Tablica 5 zawiera informacje o liczbie jednostek i liczbie pracujących (także w podziale na zatrudnionych i samozatrudnionych) we wszystkich jednostkach (o liczbie pracujących do 9 osób i powyżej 9 osób). Tablica 6 prezentuje szczegółową strukturę zatrudnienia w CRDT według płci (z uwzględnieniem wskaźnika spożycia turystycznego). Ze względu na funkcje streszczenia aneks tabelaryczny został w nim pominięty i znajduje się wyłącznie w pełnej wersji RRST dla województwa mazowieckiego¹⁴.

1.4. Metodologia inwestycji i środków trwałych

Nakłady inwestycyjne i wartość netto środków trwałych opracowano według zasad metodologicznych stosowanych na potrzeby rachunków narodowych, zgodnych z zaleceniami Eurostatu (ESA 1995). Wartość nakładów inwestycyjnych w układzie wybranych działów, grup i klas Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) charakterystycznych dla działalności turystycznej opracowano w układzie obowiązującym od 2007 roku na podstawie sprawozdań:

- SP – roczna ankieta przedsiębiorstwa (cz.III. Środki trwałe i inwestycje) sporządzana przez podmioty, w których liczba pracujących przekracza 9 osób – zaklasyfikowanych według PKD 2007 do sekcji H, I, N, R, S.
- F-03 – sprawozdanie o stanie i ruchu środków trwałych oraz o działalności inwestycyjnej sporządzane przez jednostki sektora rządowego i samorządowego zaklasyfikowane do sekcji H, I, N, R, S - bez względu na liczbę pracujących,
- SG-01 – statystyka gminy – część 4 – Inwestycje i środki trwałe – sporządzana przez urzędy gmin,
- SP-3 – sprawozdanie o działalności gospodarczej przedsiębiorstwa o liczbie pracujących do 9 osób,

oraz dodatkowych oszacowań dla organizacji i stowarzyszeń związanych z kulturą, rekreacją i sportem.

Dane statystyczne zarówno dla nakładów inwestycyjnych, jak i środków trwałych zestawiono w podziale na:

- budynki i budowle,

---

¹⁴ Por. E. Dziejcz, M. Kachniewska, K. Łopaciński, T. Skalska, *Rachunek satelitarny turystyki dla województwa mazowieckiego 2012*, Instytut Turystyki Szkoła Główna Turystyki i Rekreacji, Stowarzyszenie na Rzecz Badania, Rozwoju i Promocji Turystyki, Warszawa 2015.

- środki transportu,
- pozostałe środki trwałe (obejmujące zwłaszcza: maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia).

Dla wartości środków trwałych dokonano wyceny według cen rynkowych, tj. według cen bieżących (przeceny) pomniejszonych o wartość ich zużycia.

Do przeliczeń wartości środków trwałych z bieżących cen ewidencyjnych¹⁵ (zgodnych z ewidencją księgową) na ceny bieżące (rynkowe) przyjęto – zgodnie z metodologią przeliczeń stosowaną dla potrzeb rachunków narodowych – wskaźniki zmiany cen dóbr inwestycyjnych zróżnicowane dla poszczególnych rodzajów działalności i grup rodzajowych tj. budynków i budowli, środków transportu i pozostałych środków trwałych.

Zmodyfikowany zakres informacji zaprezentowano w tablicach 8 i 9. Dane dla PKD: 50.1 (Transport morski i przybrzeżny pasażerski), 50.3 (Transport wodny śródlądowy pasażerski) oraz 51.1 (Transport lotniczy pasażerski) przedstawiono łącznie – ze względu na konieczność zachowania tajemnicy statystycznej.

---

¹⁵ Co oznacza, że środki trwałe przekazane do eksploatacji przed 1 I 1995 r., wyceniane są w cenach odtworzenia z września 1994 r. (przyjętych do aktualizacji wyceny wg stanu w dniu 1 I 1995 r.), zaś środki trwałe nabyte lub wytworzone po 1 I 1995 r. w cenach bieżących zakupu lub wytworzenia.

2. Spożycie turystyczne w województwie mazowieckim w 2012 roku

W RRST dla województwa mazowieckiego **łącznie spożycie turystyczne** oszacowano na poziomie 6 662,3 mln PLN, z czego 3 446 mln, tj. 51,7%, przypadło na spożycie rezydentów. Specyfika badanego regionu powoduje, że struktura spożycia znacząco odbiega od obserwowanej dla całego kraju: wydatki na charakterystyczne produkty turystyczne (CPT) stanowiły w 2012 roku znacznie więcej niż w całej Polsce (woj. mazowieckie 67,4%, Polska 52,2%), produkty związane z turystyką to pozostałe 32,6% spożycia ogółem. Najważniejszą pozycję w grupie CPT stanowiły wydatki na usługi noclegowe (zarówno hoteli, jak i pozostałych obiektów zakwaterowania – 29,5% CPT), gastronomiczne (25,0% CPT) oraz transportowe ogółem (24,8% oraz dodatkowo blisko 8,1% na usługi wspomagające transport lotniczy). W stosunku do struktury spożycia dla całej Polski, w woj. mazowieckim również struktura w grupie CPT jest znacząco różna: na uwagę zasługuje większy udział wydatków na usługi gastronomiczne, transport (w tym usługi wspomagające transport lotniczy) natomiast mniejszy – na zakup paliw oraz produktów spożywczych. Udział spożycia usług biur podróży netto jest również nieco niższy w stosunku do udziału oszacowanego dla całej Polski (woj. mazowieckie 6,7% CPT, Polska – 7,5%). Wśród *produktów związanych z turystyką* dominowały wydatki na paliwo (922,9 mln PLN, tj. 13,9% spożycia ogółem), na zakupy żywności, napojów i wyrobów tytoniowych (476,9 mln PLN, tj. 7,2%). Zarówno zakupy paliw, jak i artykułów spożywczych są w pewnym stopniu substytucyjne wobec usług transportowych i gastronomicznych, a ich skala sugeruje, że znaczna część ruchu turystycznego w województwie mazowieckim – podobnie jak to ma miejsce na terenie całej Polski – bazuje na samodzielnym zaspokajaniu potrzeb związanych z transportem i wyżywieniem w trakcie podróży turystycznych. Porównując strukturę spożycia należy jednak zauważyć, że znaczenie wydatków na zakupy żywności jest w woj. mazowieckim mniejsze niż w skali całej Polski.

Łączne **wydatki nierezydentów**, poniesione w badanym województwie, oszacowano na poziomie 3 216,3 mln PLN. Wartość zakupionych *charakterystycznych produktów turystycznych* to łącznie 2 456,3 mln PLN (tj. 76,4% spożycia nierezydentów na terenie województwa ogółem), a *związanych z turystyką i pozostałych produktów i usług* – pozostałe 760 mln (23,6%; znacząco mniej niż w RST dla całej Polski). Najważniejszą pozycję spożycia turystycznego nierezydentów stanowiły usługi gastronomiczne (813 mln PLN, tj. 25,3% spożycia nierezydentów ogółem), noclegowe (690 mln PLN, 21,4%) i transport lotniczy (łącznie z usługami wspomagającymi 601 mln PLN, tj. 18,7% spożycia ogółem). Udział wydatków nierezydentów na *usługi kulturalne, rozrywkowe, sportowe i rekreacyjne* wyniósł w woj. mazowieckim zaskakująco mało (7,9% CPT i 6% całego spożycia turystycznego nierezydentów), również *usługi agencji turystycznych*, rozumiane jako marża biur podróży organizujących turystykę przyjazdową do Polski, oszacowano na poziomie niskim, chociaż nieznacznie wyższym niż dla całej Polski (odpowiednio 2,9% i 1,5% ogółu wydatków).

Duże znaczenie ośrodka stołecznego, jakim jest Warszawa, zachęciło do zbadania, jaki udział w oszacowanym spożyciu turystycznym nierezydentów dla całego województwa przy-

pada na wydatki poniesione na terenie stolicy. Łączne spożycie dla miasta oszacowano na poziomie 2 894,6 mln PLN (blisko 90% spożycia dla całego województwa). Zwraca uwagę większy niż w całym województwie udział usług gastronomicznych i pasażerskiego transportu lotniczego, mniejszy natomiast – produktów z grupy *pozostałe*. Terytorialna struktura spożycia (w podziale na Warszawę i resztę województwa) pokazuje, że zarówno w odniesieniu do CPT, jak i *pozostałych produktów i usług nabywanych przez odwiedzających* dominują wydatki poniesione na terenie Warszawy.

Łączne spożycie turystyczne **rezydentów** oszacowano dla województwa mazowieckiego na poziomie 3 446 mln PLN, z czego 1 783,4 mln PLN (51,8%) przypadło na wydatki gospodarstw domowych, pozostałą część stanowi zużycie pośrednie (tzn. wydatki na podróże służbowe). Wśród wydatków gospodarstw domowych podstawowe znaczenie miały CPT (1 026,4 mln PLN, tj. ok. 57,6% ogółu spożycia turystycznego tej grupy konsumentów). Szczególnie istotne pozycje CPT to usługi gastronomiczne (30,1% wydatków), noclegowe (20,3%) i transport (łącznie z opłatami lotniskowymi – 24,3% CPT). W województwie mazowieckim w transporcie rezydentów największe znaczenie miały przewozy lotnicze (48,2% ogółu wydatków na transport gospodarstw domowych rezydentów), następnie lądowe (24,5%) i kolejowe (18,1%). Zwraca uwagę duże znaczenie wydatków na *usługi świadczone przez organizatorów i pośredników* (18,7% CPT). *Produkty związane z turystyką i produkty pozostałe*, stanowiące 42,4% łącznego spożycia gospodarstw domowych rezydentów, to przede wszystkim wydatki związane z zakupami produktów spożywczych, napojów, wyrobów tytoniowych i alkoholu (20,8% spożycia rezydentów ogółem), zakupami odzieży i obuwia (ok. 13,7%) oraz paliw (ok. 5,8%). Z kolei wśród wydatków związanych z podróżami służbowymi rezydentów dominowały zakupy paliw (39,6% ogółu zużycia pośredniego), usługi noclegowe (25,7%) oraz transport kolejowy (16,7%).

W województwie mazowieckim w 2012 roku usługi gastronomiczne, kulturalne i rekreacyjne oraz w zakresie transportu lotniczego nabywane były przede wszystkim przez nierezydentów (odpowiednio 72,4%, 74,1% i 79,1%), natomiast usługi agencji turystycznych oraz zakupy artykułów spożywczych – przez gospodarstwa domowe rezydentów (odpowiednio 63,5% i 77,9%). Jeśli chodzi o usługi transportu pasażerskiego (poza transportem lotniczym), podstawową grupę klientów przewozów kolejowych i transportu lądowego stanowili uczestnicy podróży służbowych (odpowiednio ok. 84% i 61% spożycia). Również zakupy paliw dokonywane były w przeważającej mierze przez podróżujących służbowo (ok. 71,4%).

Podsumowując wyniki pilotażowego RRST dla województwa mazowieckiego warto zwrócić uwagę na odmienną strukturę spożycia według produktów w stosunku do oszacowanej dla całego kraju. Jest ona bardziej korzystna dla sektora turystycznego niż to ma miejsce w odniesieniu do całej Polski, na co wskazuje przede wszystkim większy udział charakterystycznych produktów turystycznych, a tym samym mniejsze znaczenie zakupów dokonywanych przez odwiedzających. W grupie charakterystycznych produktów turystycznych należy zwrócić uwagę na bardzo duże znaczenie usług gastronomicznych, zwłaszcza w Warszawie.

3. Turystyczna produkcja globalna, wartość dodana i udział turystyki w PKB

Podstawowe wielkości charakteryzujące stronę podażową turystyki można analizować w dwóch układach: jako wielkość produkcji ogółem w CRDT, a więc w branżach, które są uzależnione od popytu odwiedzających, jak i jako produkcję będącą bezpośrednio nabywaną przez odwiedzających. W tym drugim przypadku uwzględniana jest cała gospodarka, ale tylko w takiej części, w jakiej produkcja poszczególnych rodzajów działalności była odpowiedzią na zapotrzebowanie ze strony odwiedzających. Zgodnie z metodologią RRST, a odmiennie niż w przypadku RST, produkcja globalna obejmuje usługi nabywane przez odwiedzających województwo (metoda lokalnych jednostek działalności) i „turystyczną” część produkcji globalnej branż, które mogą świadczyć usługi na terenie całego terytorium ekonomicznego kraju, ale ich siedziba jest zlokalizowana na terenie województwa (metoda „przedsiębiorstw”). Tę ostatnią grupę można nazwać przedsiębiorstwami sieciowymi.

Na podstawie przeprowadzonych szacunków ustalono, że **produkcja globalna CRDT** w 2012 r. wyniosła **17 995,6 mln PLN**, co stanowiło 2,4% produkcji globalnej w województwie mazowieckim¹⁶ i był wyższy niż w przypadku całego kraju (2,16%¹⁷). Jeśli porównać tę wielkość z wartością produkcji pierwszorzędnej CRDT w kraju¹⁸, to okazuje się, że na województwo mazowieckie przypadało 25%. Tak wysoki udział wynika z faktu, że w województwie zlokalizowane są największe w kraju przedsiębiorstwa kolejowe i lotnicze. Jeśli chodzi o **produkcję globalną bezpośrednio na potrzeby odwiedzających**, to wyniosła **12 667,2 mln PLN** i stanowiła 1,7% produkcji globalnej w województwie, a więc była znacząco niższa niż poprzednia wielkość, pomimo że uwzględnia także produkcję innych niż CRDT rodzajów działalności. Wynika to z niewielkiego udziału spożycia turystycznego w produkcji większości rodzajów działalności gospodarczej. Największy udział (po 33%) miały lotniczy transport pasażerski i handel detaliczny, a więc z jednej strony działalność obejmująca całe terytorium ekonomiczne Polski i działalność zaliczana do związanych z turystyką. Spośród rodzajów działalności zaliczanych do CRDT, których produkcja uzależniona jest od przyjazdów na teren województwa największy udział miało zakwaterowanie (10%).

Wykres 3.1. przedstawia udział poszczególnych kategorii rodzajów działalności w tworzeniu turystycznej produkcji globalnej w województwie mazowieckim. Wyróżniono na nim produkcję CPT w rodzajach działalności, których wyniki uzależnione są od przyjazdów na teren województwa (zakwaterowanie, wyżywienie, usługi rekreacyjno-kulturalne, usługi medyczne i usługi wspomagające transport lotniczy), „sieciowych” rodzajach działalności (transport pasażerski i usługi biur podróży), handlu detalicznym i produkcję drugorzędna, tj. produkty turystyczne wytwarzane poza typowymi dla nich rodzajami działalności, np. usługi noclegowe w rolnictwie. Z danych zamieszczonych na wykresie 3.2 wynika, że największa była wartość produkcji „sieciowych” rodzajów działalności, co pokazuje że wkład turystyki w produkcję

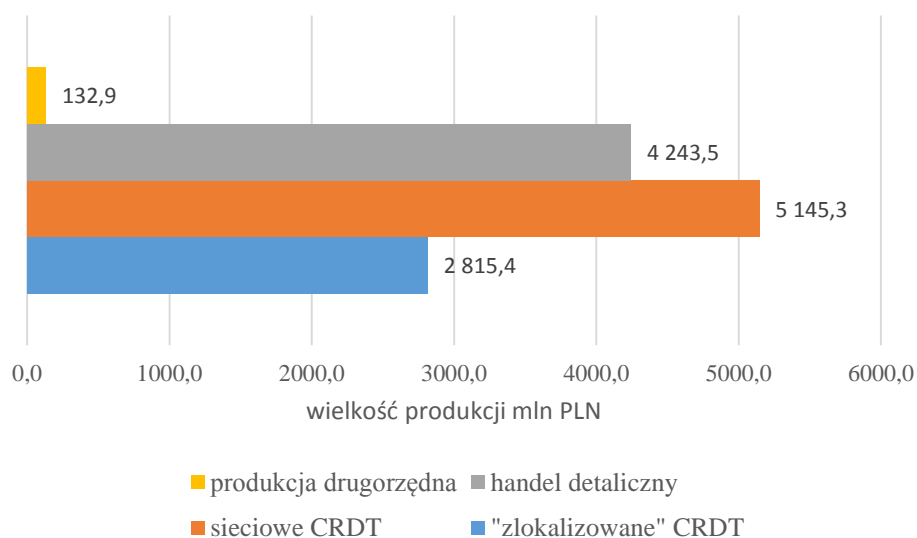
¹⁶ Wartość produkcji globalnej w województwie mazowieckim w 2012 r. wyniosła 747 085 mln PLN BDL [30.08.2015].

¹⁷ Uproszczone RST dla Polski za 2012 r. ....s. 22.

¹⁸ Jw.

globalną w województwie, w dużym stopniu wynika z faktu, że jest ono siedzibą przedsiębiorstw z „sieciowych rodzajów działalności”. Ogółem na CRDT przypadało 67% turystycznej produkcji globalnej, z tego 3% na krajowe CRDT.

Wykres 3.1. Struktura turystycznej produkcji globalnej według kategorii rodzajów działalności w województwie mazowieckim w 2012 r.

Bardziej istotnym niż produkcja globalna wskaźnikiem wkładu turystyki w rozwój gospodarczy jest jej wkład w tworzenie wartości dodanej, czyli wkład w tworzenie nowej wartości w gospodarce. Zgodnie z metodologią RST jest on obliczany, analitycznie jak bezpośrednia produkcja turystyczna, jako część wartości dodanej powstałej dzięki produkcji na potrzeby spożycia turystycznego. Według przeprowadzonych obliczeń **turystyczna wartość dodana brutto** wyniosła **4 777,7 mln PLN**, co stanowiło 1,5% wartości dodanej brutto wytworzonej w województwie¹⁹ czyli o 0,05 p. p. mniej niż wskaźnik dla całej Polski²⁰. Jeśli odnieść turystyczną wartość dodaną brutto wytworzoną w województwie mazowieckim do analogicznej wielkości dla Polski, to jego udział wyniósł 16,6% i był znaczący. Odnosząc się do stosunkowo niskiego udziału turystyki w wartości dodanej brutto województwa należy pamiętać o jego specyfice, tzn. o tym, że ma ono zdecydowanie największy udział w tworzeniu tej wartości w Polsce, a więc podstawa do obliczania wkładu turystyki jest wyższa niż w innych województwach.

Podobnie, jak w przypadku turystycznej produkcji globalnej największy udział miały pasażerskie przewozy lotnicze i handel detaliczny, z tym że ich udział był wyraźnie mniejszy i wyniósł po 22%. Wyraźnie większy niż w przypadku produkcji był natomiast udział zakwaterowania (15%) i usług w zakresie żywienia (11%). Oznacza to, że tego typu działalność charakteryzuje się większą zdolnością do tworzenia wartości dodanej niż wymienione wcześniej. Wskazuje też, że rodzaje działalności uzależnione od przyjazdów na teren województwa są generalnie bardziej produktywne i mają większy wkład w rozwój gospodarki regionu. Ilustruje to wykres 3.2. Ogółem na CRDT przypadało ok. 65% turystycznej wartości dodanej, z

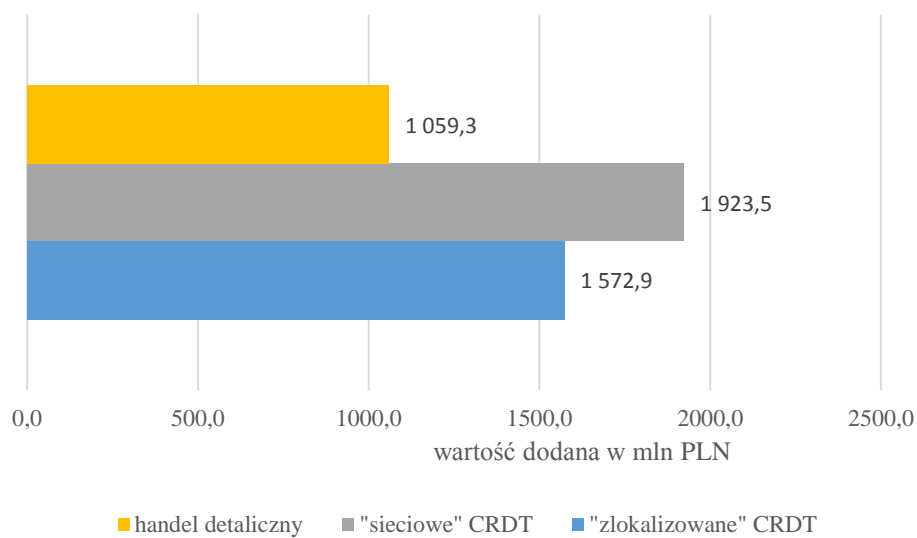
¹⁹ Wartość dodana brutto w województwie mazowieckim wyniosła 313 108 mld PLN; BDL [29.07.2015].

²⁰ Uproszczony RST ..., s. 23.

czego na krajowe CRDT ok. 15%. Zatem udział CRDT w turystycznej produkcji globalnej i turystycznej wartości dodanej były podobne, ale zmieniły się proporcje między „zlokalizowanymi” i „sieciowymi” rodzajami działalności. Ogólnie udział CRDT w tworzeniu turystycznej wartości dodanej był wyższy w stosunku do zaobserwowanego w kraju (47%).

Wykres 3.2. Struktura turystycznej wartości dodanej w województwie mazowieckim w 2012 r. według kategorii rodzajów działalności

Powszechnie przyjętą miarą wielkości gospodarki jest poziom PKB. Obliczenie wkładu turystyki w jego tworzenie wymaga uzupełnienia turystycznej wartości dodanej o wartość podatków pośrednich netto od produktów wchodzących w skład spożycia turystycznego. Tak obliczony **wkład turystyki w tworzenie PKB** w województwie mazowieckim wyniósł w **5 182,9 mln PLN**, co stanowiło 1,5% PKB województwa²¹. Był zatem niższy niż wkład turystyki w PKB kraju w 2012 r., który wyniósł 2,1%²². Równocześnie wkład turystyki w tworzenie PKB w województwie mazowieckim stanowił 15,1% tej wielkości dla całego kraju, był zatem wysoki, choć nieco niższy niż w udział w turystycznej produkcji globalnej. Udział podatków pośrednich netto we wkładzie turystyki w PKB województwa mazowieckiego został oszacowany na 7,8%, podczas gdy dla całego kraju wynosił 15,2%. Tak znacząca różnicę można wytłumaczyć dużym wpływem zakupów jednodniowych odwiedzających nierezydentów, w tym paliw obciążonych wysokimi podatkami pośrednimi netto, których udział w turystyce na terenie województwa mazowieckiego jest niewielki. Warto dodać, że zgodnie z polskim prawodawstwem podatki pośrednie netto w żaden sposób nie są bezpośrednio powiązane z dochodami budżetowymi jednostek samorządowych.

²¹ PKB województwa mazowieckiego w 2012 r. wyniósł 353 348 mln PLN; BDL [29.07.2015].

²² Uproszczonego RST dla Polski za 2012 r. ..., s. 26.

4. Charakterystyka siły roboczej w działalności turystycznej w 2012 roku w województwie mazowieckim

Ogółem w 2012 roku liczba pracujących w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej (CRDT) w województwie mazowieckim wyniosła 363,6 tys. osób. Liczba jednostek zaliczanych do charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej w 2012 roku na Mazowszu wyniosła 19 822. Ponad 18 tys. przedsiębiorstw zaliczanych do grupy CRDT stanowią mikroprzedsiębiorstwa (zatrudniające do 9 osób), co stanowi ponad 91% wszystkich podmiotów działających w obszarze turystyki w województwie mazowieckim.

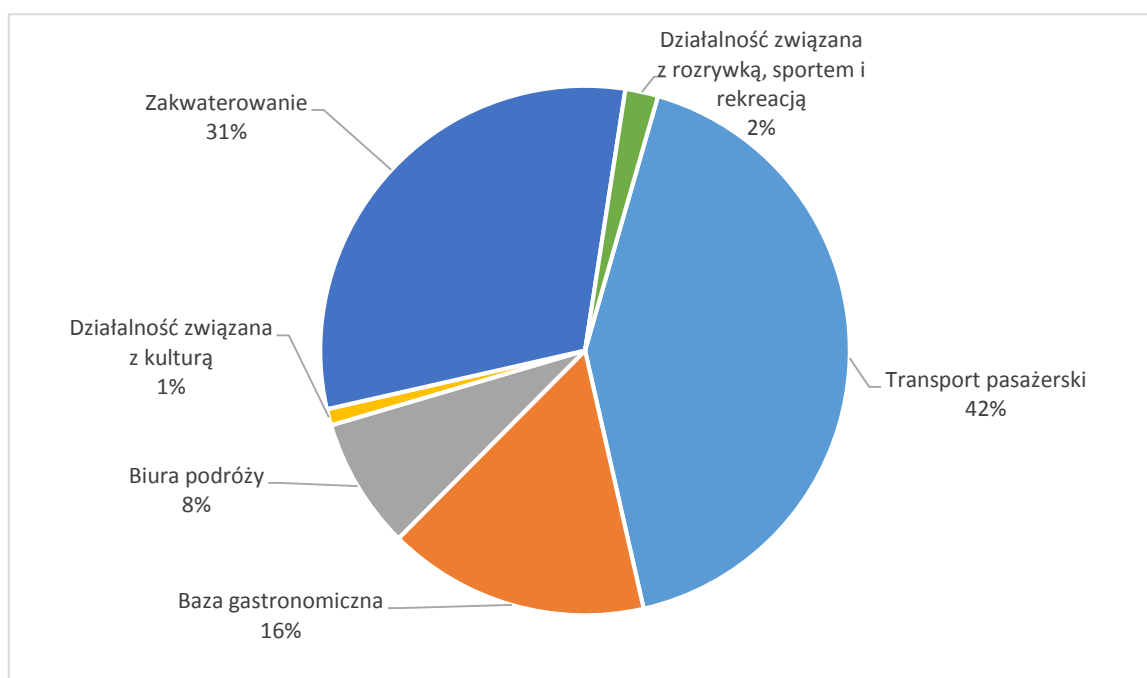
Liczba zatrudnionych w CRDT wyniosła ponad 277,6 tys. osób, a liczba właścicieli, współwłaścicieli i pomagających członków rodzin („samozatrudnionych”) osiągnęła ponad 18,2 tys. osób, czyli prawie 6,6% pracujących w CRDT. Oznacza istotnie różny rozkład w porównaniu z całym krajem, gdzie udział samozatrudnionych w CRDT w 2012 r. osiągnął ponad 18% wszystkich pracujących. Można zatem wnioskować, że w województwie mazowieckim skłonność (konieczność?) samodzielnego tworzenia pracy jest niższa niż średnia w Polsce, co może wynikać z koncentracji w tym regionie przedsiębiorstw dających zatrudnienia pracownikom najemnym. Ok. 80% samozatrudnionych w województwie mazowieckim znajduje miejsca pracy w mikroprzedsiębiorstwach (podmiotach o liczbie pracujących do 9 osób), podczas gdy wskaźnik dla Polski wynosi 96%, co oznacza jednak, że również na Mazowszu mikroprzedsiębiorstwa stanowią bardzo ważne rynkowe „źródło” samodzielnie tworzonych miejsc pracy. W działalności turystycznej zjawisko to spotęgowane jest z jednej strony powszechnym wydzielaniem wybranych form działalności przedsiębiorstwa (outsourcing) i zlecaniem ich realizacji mikroprzedsiębiorstwom, z drugiej zaś – dążeniem do ograniczenia kosztów pracy w dużych przedsiębiorstwach (ograniczanie liczby etatów na rzecz umów zawieranych z mikroprzedsiębiorstwami).

Przedstawione powyżej wskaźniki ulegają zmianie po zastosowaniu współczynnika turystycznej wartości dodanej (TWD). Rzeczywista wielkość zatrudnienia związanego z obsługą ruchu turystycznego w województwie mazowieckim, oszacowana przy zastosowaniu tego współczynnika, wyniosła w 2012 roku nieco ponad 39,5 tys. osób. 8% tej liczby stanowili samozatrudnieni (ponad 3 tys. osób) – w odniesieniu do całego kraju udział ten wyniósł w 2012 roku znacznie więcej – ponad 16%. Ponadto na jednostki zatrudniające powyżej 9 osób w województwie mazowieckim przypadło 82% pracujących (w całym kraju 64,5% pracujących) co oznacza, że w 2012 roku tworzyły ponad 4 razy więcej miejsc pracy aniżeli jednostki mikro. Oznacza to, że nawet po zastosowaniu współczynnika turystycznej wartości dodanej województwo mazowieckie wyróżnia się na tle kraju zarówno większą koncentracją pracujących w jednostkach zatrudniających powyżej 9 osób, jak i większymi możliwościami zatrudnienia w CRDT.

Udział poszczególnych charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej w generowanym zatrudnieniu w województwie mazowieckim w 2012 roku był bardzo różny (por. wykres 4.1). Co więcej proporcje dla poszczególnych CRDT były całkiem inne dla województwa mazowieckiego niż dla całego kraju. Największym pracodawcą spośród wszystkich CRDT w województwie mazowieckim w 2012 roku (przy uwzględnieniu wskaźnika TWD) był transport pasażerski, podczas gdy RST dla Polski niezmiennie od wielu lat wskazuje na wiodące znaczenie baza noclegowa i gastronomiczna. Zjawisko to najpewniej należy wiązać z faktem, że w województwie mazowieckim usytuowane są centra wielu firm transportowych, podczas gdy rozproszenie obiektów hotelarskich i gastronomicznych z natury rzeczy dotyczy całego kraju.

Ponad 18,5 tys. pracujących na Mazowszu znajduje miejsca pracy w obsłudze transportu pasażerskiego (42% wszystkich pracujących w CRDT). Baza noclegowa na Mazowszu daje zatrudnienie prawie 14 tys. osób (31% pracujących w CRDT), a baza gastronomiczna tworzyła na Mazowszu w 2012 roku 16% miejsc pracy (ponad 7 tys. miejsc pracy w CRDT). Działalność biur podróży to ok. 8% wszystkich pracujących w CRDT (ponad 3,6 tys. osób), co jest wskaźnikiem porównywalnym dla wyników RST dla Polski w 2012 roku.

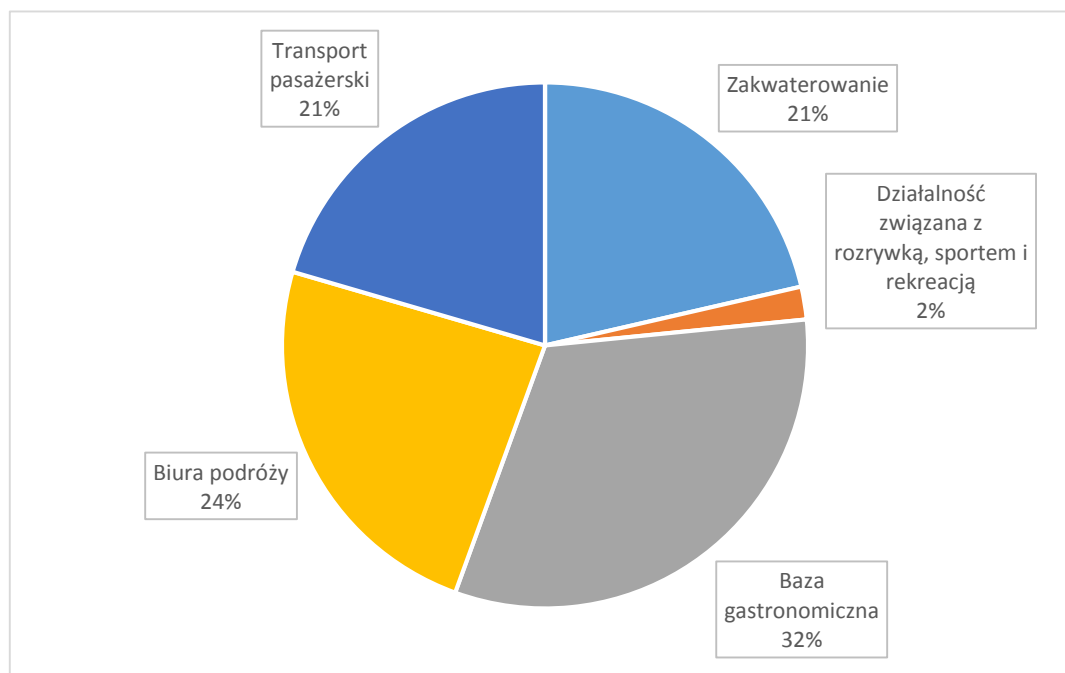
Wykres 4.1. Pracujący w turystyce w województwie mazowieckim w 2012 roku (wszystkie jednostki)

8% pracujących na Mazowszu w branży turystycznej (prawie 3,6 tys. osób) to samozatrudnieni. Największy odsetek samozatrudnionych przypadł na bazę gastronomiczną (32%), mniejszy na obiekty noclegowe (21%). Są to wyniki bardzo zbliżone w stosunku do danych dla całej Polski (odpowiednio 30% i 23%). Biura podróży osiągnęły w 2012 roku w województwie mazowieckim udział 24% w ogólnej liczbie samozatrudnionych w CRDT. Jest to wskaźnik znaczący.

nie wyższy niż dla całego kraju (15%). Po części wynika to zapewne z faktu lokowania działalności agentów i organizatorów w Warszawie, a po części z atrakcyjności województwa mazowieckiego (w szczególności Warszawy) jako rynku zbytu.

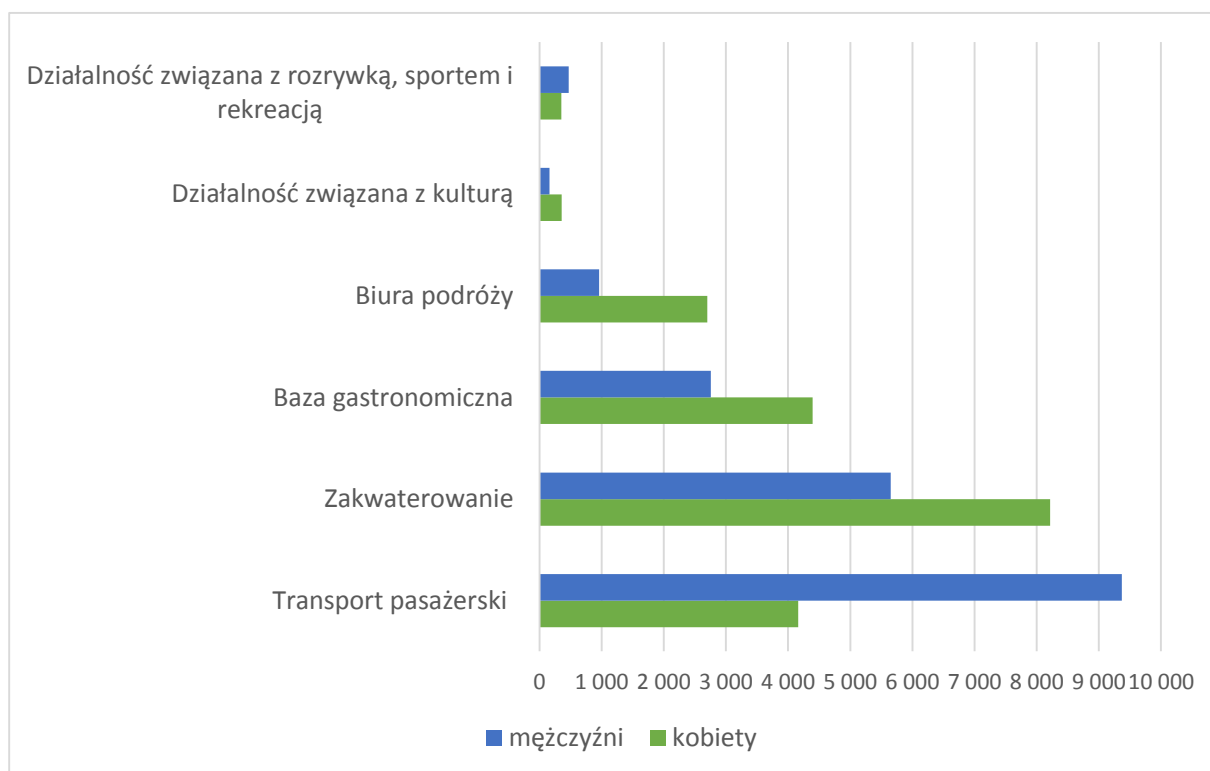
Wykres 4.2. Samozatrudnieni w turystyce w województwie mazowieckim w 2012 roku (wszystkie jednostki)

Wątek struktury pracujących w CRDT według płci pojawia się na wykresie 4.3. Łącznie w CRDT pracowało w 2012 roku ponad 176 tys. kobiet, jednak po uwzględnieniu współczynnika TWD liczba kobiet zatrudnionych faktycznie przy obsłudze ruchu turystycznego spada do nieco ponad 20 tys. Stanowi to około 51% wszystkich pracujących w CRDT w 2012 roku w województwie mazowieckim, co pozostaje wskaźnikiem nieznacznie niższym niż dla CRDT w całej Polsce (53%), ale nadal znacznie wyższym niż dla całej gospodarki, gdzie kobiety stanowią 46% wszystkich pracujących.

Kobiety dominowały we wszystkich rodzajach działalności jednoznacznie kojarzonych z turystyką. W przypadku zarejestrowanych na Mazowszu biur podróży udział kobiet jest zdecydowanie najwyższy (74%) i znacznie wyższy niż w kraju (64%). W hotelarstwie i działalności noclegowej stanowiły kobiety prawie 59% wszystkich pracujących w 2012 r., a w działalności gastronomicznej ponad 61%. W przypadku zakwaterowania wskazanie to jest znacznie niższe niż dla całego kraju, gdzie udział kobiet wyniósł 65%, podczas gdy w gastronomii utrzymuje się na podobnym poziomie (64%). Nie zaskakuje też wysoki udział kobiet w działalności związanej z kulturą (69%), do której zaliczane są muzea, galerie i biblioteki. Podobnie jak w całym kraju mężczyźni dominują liczebnie w działalności związanej z rozrywką, sportem i rekreacją (57% pracujących to mężczyźni) oraz tradycyjnie w transporcie (69% pracujących).

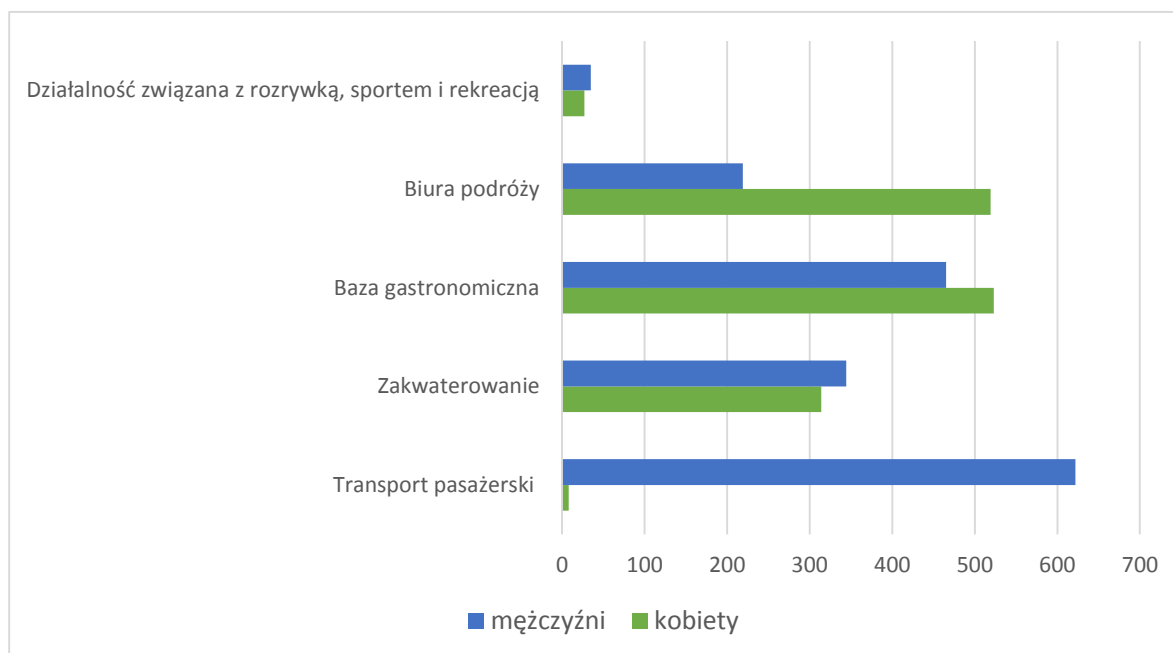
Wykres 4.3. Pracujący w turystyce w województwie mazowieckim w 2012 roku według płci (wszystkie jednostki)

Największymi pracodawcami dla kobiet (mierząc wielkością bezwzględną) wśród CRDT w województwie mazowieckim okazało się w 2012 roku zakwaterowanie (ponad 8 tys. kobiet) i baza gastronomiczna (4,3 tys. kobiet), co stanowi powtórzenie obserwacji poczynionych dla całej gospodarki turystycznej w Polsce w 2012 roku. Łącznie w hotelarstwie i gastronomii w województwie mazowieckim pracowało 62% wszystkich kobiet pracujących w CRDT.

Jeśli chodzi o stosunek liczby kobiet pracujących na własny rachunek w poszczególnych działach CRDT do całkowitej liczby kobiet samozatrudnionych w CRDT, najkorzystniej prezentuje się działalność związana z turystyką, czyli sektor biur podróży (70% kobiet pracujących na własny rachunek w CRDT w województwie mazowieckim), co stanowi wynik zaskakujący zważywszy, że wskazanie dla biur podróży w całej Polsce w 2012 roku w zakresie samozatrudnienia kobiet wyniosło jedynie 18%. Imponujący był również udział kobiet prowadzących samodzielną działalność gospodarczą w gastronomii (53%), podczas gdy w obiektach noclegowych województwa mazowieckiego mamy do czynienia z nieznaczną przewagą liczebną samozatrudnionych mężczyzn (52%). W grupie samozatrudnionych mężczyźni również liczniej niż kobiety byli reprezentowani w działalności związanej z rozrywką, sportem i rekreacją.

Wykres 4.4. Samozatrudnieni w turystyce w województwie mazowieckim w 2012 roku według płci (wszystkie jednostki)

Branże jednoznacznie kojarzone z turystyką (biura podróży, zakwaterowanie, gastronomia) sprzyjają zatrudnieniu kobiet w większym stopniu niż inne rodzaje działalności gospodarczej. W ogólnej liczbie zatrudnionych przeważają kobiety (52% w 2012 roku w województwie mazowieckim i 59% w całej Polsce), ale już w grupie samozatrudnionych widoczna jest niewielka przewaga liczebna mężczyzn (55% samozatrudnionych w CRDT w województwie mazowieckim i 54% w całej Polsce w 2012 roku). Dane dla województwa mazowieckiego nie potwierdzają jednak obserwacji dla całego kraju dotyczącej wyjątkowej aktywności mężczyzn w zakresie samodzielnego tworzenia miejsc pracy: o ile aż 20% wszystkich mężczyzn (i tylko 13% kobiet) pracujących w CRDT w Polsce w 2012 roku stanowili samozatrudnieni, to ten sam wskaźnik dla województwa mazowieckiego wyniósł zaledwie 9% dla mężczyzn i 8% dla kobiet.

5. Nakłady inwestycyjne w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w województwie mazowieckim w 2012 roku

5.1. Nakłady inwestycyjne

Zgodnie z metodologią sporządzania rachunku satelitarnego turystyki (RST) przyjmuje się, że działalność turystyczna występuje jako działalność podstawowa w pięciu sekcjach: H (Transport i gospodarka magazynowa), I (Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi) N (Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, w tym: agencje turystyczne), R (Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją) i S (Pozostała działalność usługowa)²³.

W 2012 roku nakłady inwestycyjne na budynki i budowle, środki transportu oraz pozostałe środki trwałe, łącznie z nakładami na ulepszenia gruntu, wyniosły w CRDT w województwie mazowieckim 2,6 mld PLN co stanowiło 5,7% nakładów inwestycyjnych ogółem w tym województwie i 19,6% nakładów inwestycyjnych w CRDT w całym kraju.

W nakładach inwestycyjnych w CRDT dominowały dwie grupy działalności: działalność związana ze sportem oraz pozostały transport lądowy pasażerski. Nakłady inwestycyjne w grupie działalności związanych ze sportem to głównie nakłady na budynki i budowle (boiska, stadiony itp.) natomiast w grupie działalności związanych z pozostałym transportem lądowym pasażerskim to w 97,8% (w całej Polsce 64%) nakłady na zakup środków transportu (głównie transport drogowy).

W 2012 roku w grupie hoteli i budynków zakwaterowania turystycznego w województwie mazowieckim oddano 49 obiektów (co stanowi 4,7% wszystkich obiektów oddanych w Polsce) o kubaturze 557 tys. m³ i wartości 494,9 mln PLN, w tym 45 hoteli (11,6% wszystkich hoteli w Polsce).

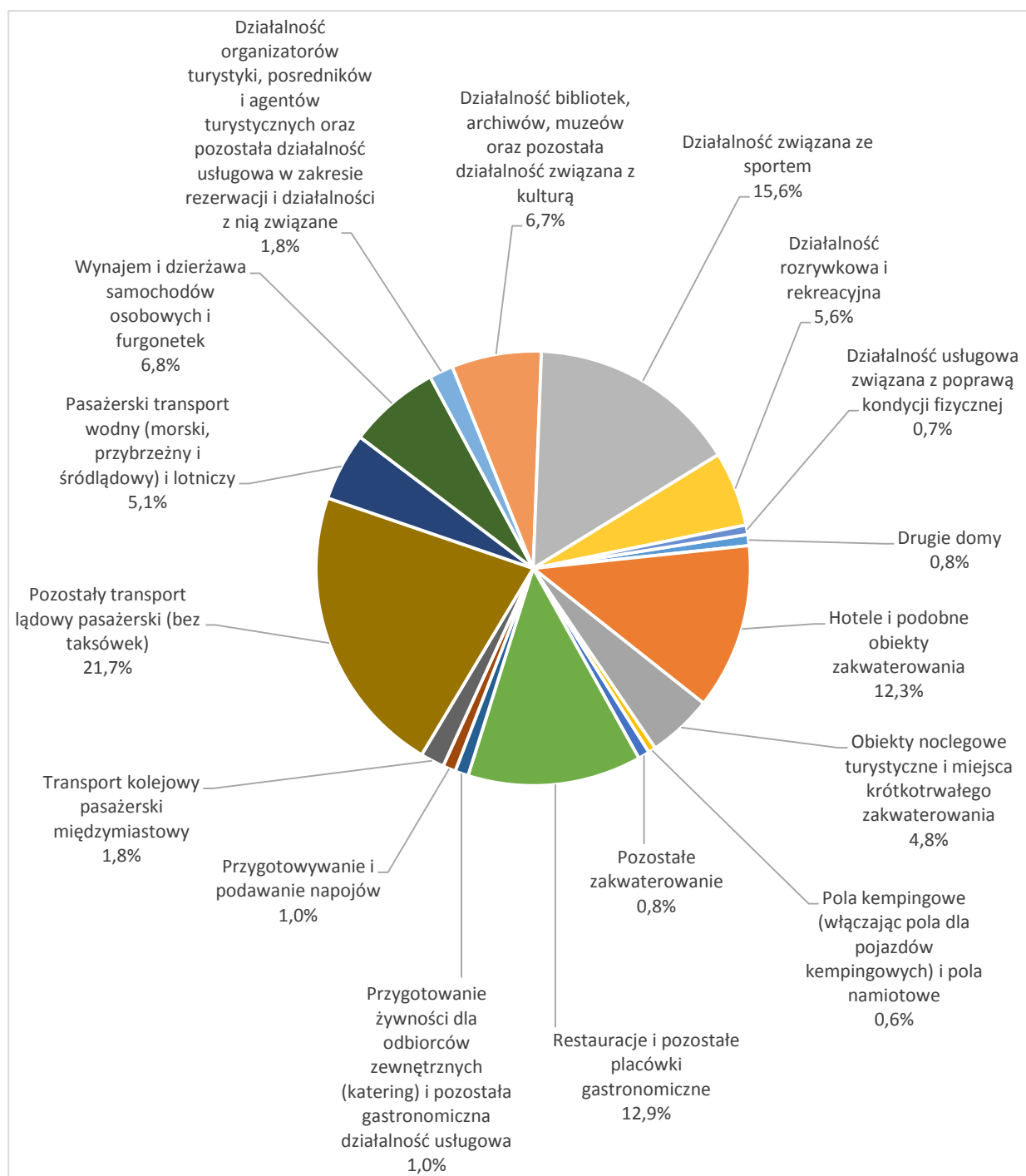
Produkcja budowlano-montażowa w 2012 roku w grupie hoteli i budynków zakwaterowania turystycznego zrealizowana systemem zleceńowym przez podmioty budowlane, w których liczba pracujących przekracza 9 osób, w województwie mazowieckim wyniosła ok. 271,2 mln PLN (w Polsce 933,6 mln PLN).

Jednocześnie w 2012 roku w Polsce wydano 890 pozwoleń na budowę 1900 hoteli i budynków zakwaterowania turystycznego o powierzchni użytkowej 560,5 tys. m², a w województwie mazowieckim 55 (6,2%) pozwoleń na budowę 60-ciu (3,2%) obiektów o powierzchni użytkowej 42,3 tys. m².

---

²³ Polska Klasyfikacja Działalności. Warszawa GUS 2007 (PKD 2007)

Wykres 5.1. Udział wybranych grup działalności w nakładach inwestycyjnych w CRDT w woj. mazowieckim w 2012 roku.

Źródło: Rocznik statystyczny woj. mazowieckiego, GUS, 2013. Oszacowania Instytutu Turystyki na podstawie niepublikowanych danych GUS.

Tablica 5.1. Hotele i budynki zakwaterowania turystycznego oddane do użytku w latach 2010 – 2012.

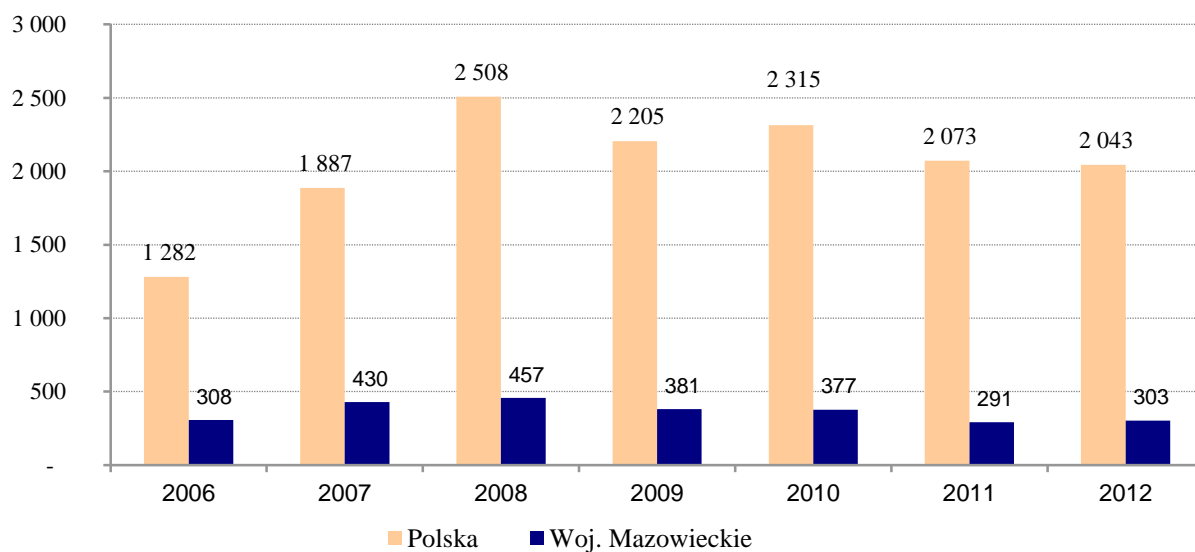
Wyszczególnienie	2010		2011		2012	
	Liczba obiektów*	W tym liczba hoteli	Liczba obiektów*	W tym liczba hoteli	Liczba obiektów*	W tym liczba hoteli
Województwo mazowieckie	31	29	42	33	49	45
Polska	587	328	698	283	1 040	388

* Hoteli i budynków zakwaterowania turystycznego.

Źródło: Budownictwo – wyniki działalności w 2012 r. Warszawa GUS 2013.

Przedstawione informacje dotyczą bazy zakwaterowania zbiorowego. Jeśli chodzi o bazę zakwaterowania indywidualnego, w zakres RRST wchodzi tylko tzw. drugie domy. Ta grupa obiektów od 2001 roku obejmuje kategorię *Domy letnie i domki wypoczynkowe oraz rezydencje wiejskie* na terenach wiejskich. W 2012 roku oddano w Polsce do użytku 2 043 takie obiekty o kubaturze 633,9 tys. m³, a w woj. mazowieckim 303 obiekty o kubaturze 111,9 tys. m³. Zmiany w tym zakresie obrazuje wykres 5.2.

Wykres 5.2. Domy letniskowe i domki wakacyjne oraz rezydencje wiejskie*

* Nie przeznaczone do stałego zamieszkania zlokalizowane na obszarach wiejskich.

Źródło: Budownictwo, wyniki działalności. Warszawa GUS. 2006–2013.

Tablica 5.2. Oszacowania wybranych wielkości dla domów letniskowych i domków wakacyjnych oraz rezydencji wiejskich w latach 2010–2012

Wyszczególnienie	2010	2011	2012
Wartość produkcji oddanych domów w mln PLN	147,2	132,1	124,8
Liczba domów oddanych do użytku	2 315	2 073	2 043
Kubatura w tys. m ³	527,3	647,8	633,9

Źródło: Budownictwo, wyniki działalności. Warszawa GUS 2011–2013. Za 2012 rok oszacowania wartości Instytut Turystyki SGTiR.

Tablica 5.3. Oszacowania wybranych wielkości dla domów letniskowych i domków wakacyjnych oraz rezydencji wiejskich w latach 2010–2012 w woj. mazowieckim

Wyszczególnienie	2010	2011	2012
Wartość produkcji oddanych domów w mln PLN ²⁴	41,5	22,6	22,0
Liczba domów oddanych do użytku	377	291	303
Kubatura w tys. m ³	148,5	111,0	111,9
Powierzchnia użytkowa w tys. m ²	33,1	26,1	25,1

Źródło: *Budownictwo, wyniki działalności. Warszawa GUS 2011–2013.*

W sektorze transportu lotniczego w 2012 roku porty lotnicze w Polsce odnotowały 339,8 tys. startów i lądowań samolotów pasażerskich. W portach lotniczych województwa mazowieckiego odnotowano 153,4 tys. startów i lądowań.

Łączna liczba pasażerów przewoźników krajowych i zagranicznych odprawionych i przyjętych na polskich lotniskach w 2012 roku wyniosła 24,53 mln, natomiast w portach województwa mazowieckiego (lotnisko im. Fryderyka Chopina i lotnisko w Modlinie) 11,03 mln.

5.2. Wartość brutto środków trwałych w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2012 roku

Łączna wartość brutto środków trwałych, obejmująca produkowane aktywa niefinansowe (m. in. budynki i budowle, środki transportu oraz maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia) w 2012 roku w województwie mazowieckim wyniosła 609,0 mld PLN w tym:

- 1) Zakwaterowanie i gastronomia – 6,2 mld PLN
- 2) Transport i gospodarka magazynowa – 110,2 mld PLN,
- 3) Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją – 9,6 mld PLN.

Wartość brutto środków trwałych, obejmująca produkowane aktywa niefinansowe (m. in. budynki i budowle, środki transportu oraz maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia) w CRDT (bez wartości gruntów i drugich domów) w 2012 roku dla województwa mazowieckiego wyniosła 16,1 mld PLN co stanowiło 2,64% wartości brutto środków trwałych ogółem w województwie mazowieckim (w bieżących cenach ewidencyjnych).

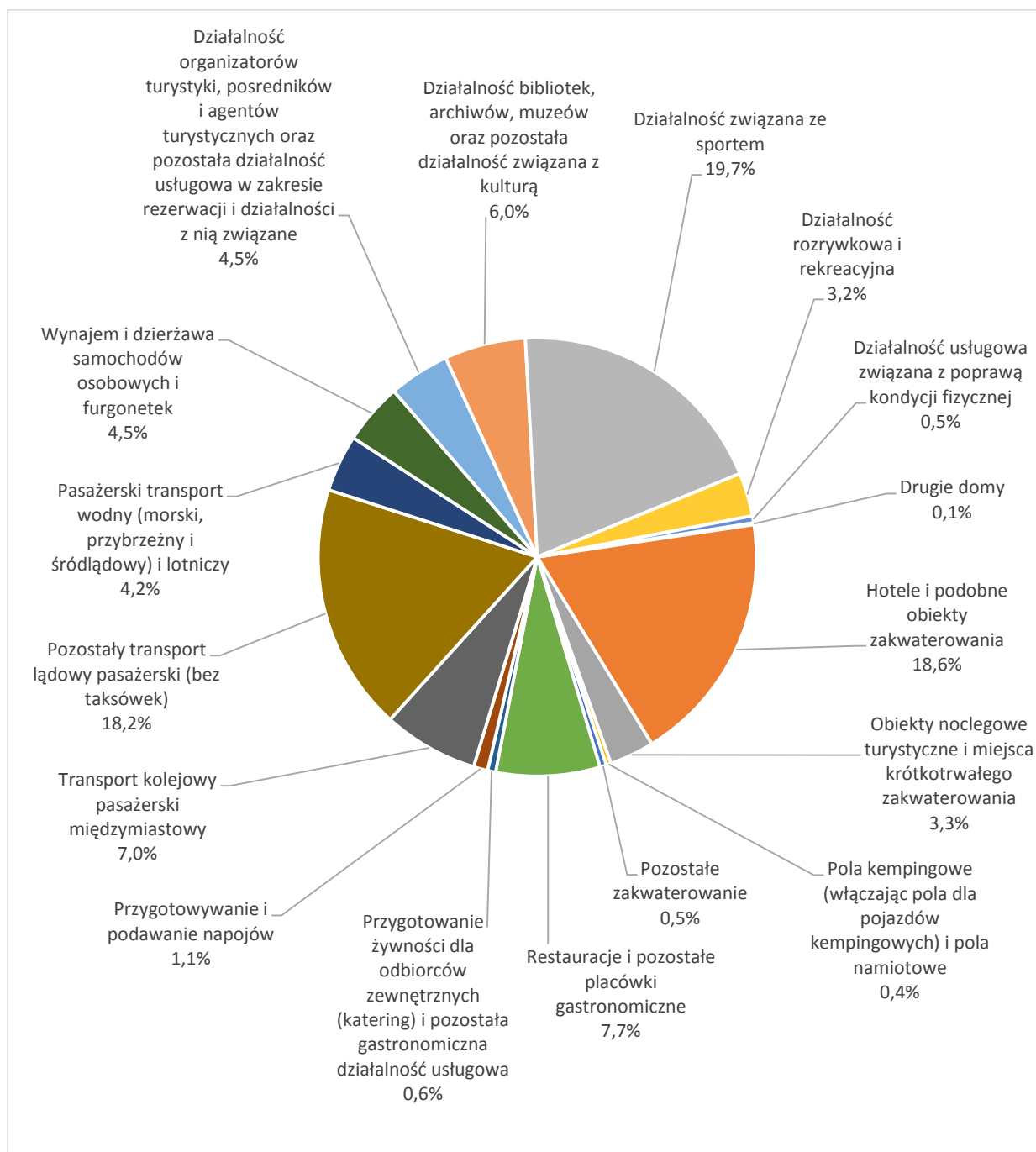
W ramach CRDT w województwie mazowieckim można wyróżnić: obiekty noclegowe (3,7 mld PLN), w których ok. 87% stanowi wartość budynków i budowli, działalność związaną ze sportem (3,2 mld PLN), w której dominującą pozycję stanowią budynki i budowle (95%), pozostały transport lądowy pasażerski (3,0 mld PLN) oraz gastronomię (1,5 mld PLN).

W województwie mazowieckim, podobnie jak w całej Polsce, warto zaznaczyć zdecydowaną dominację transportu (5,5 mld PLN) stanowiącego łącznie 34,2% wartości brutto wszystkich CRDT. Szczegółową strukturę wartości środków trwałych w CRDT przedstawia wykres 5.3.

W podanej wartości brutto środków trwałych nie uwzględniono wartości gruntów. Nie uwzględniono także wartości domów wakacyjnych.

²⁴ Oszacowania Instytutu Turystyki SGTiR.

Wykres 5.3. Udział wybranych grup działalności w wartości brutto środków trwałych charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej w 2012 roku w woj. mazowieckim

Źródło: Rocznik statystyczny woj. mazowieckiego, GUS, 2013. Oszacowania Instytutu Turystyki SGTiR

6. Uwagi końcowe

Opracowanie regionalnego rachunku satelitarnego turystyki było pierwszym tak rozbudowanym przedsięwzięciem w Polsce. W większości przypadków niemożliwe było uzyskanie oryginalnych danych z regionalnych rachunków narodowych, ponieważ w Polsce nie są one sporządzane w odpowiednim ujęciu. Z tego powodu w wielu przypadkach konieczne było dokonywanie oszacowań przez regionalizację danych dla kraju, przy czym podstawowym parametrem była liczba pracujących w województwie w relacji do całego kraju. Gdzie było to możliwe starano się uwzględnić specyfikę województwa w zakresie produktywności zatrudnionych, przy czym relację jego udziału w wynagrodzeniach do udziału w zatrudnieniu potraktowano jako przybliżenie odchyleń od produktywności przeciętnej dla kraju.

Kompilacja RRST ujawniła szereg luk w dostępnych danych statystycznych w stosunku do RST dla kraju. Okazało się, że brakuje danych dotyczących podróży rezydentów do poszczególnych województw, niemożliwe też było oszacowanie wkładu tzw. drugich domów, stąd wyniki dla województwa są nieco niedoszacowane, jeśli odnosić je bezpośrednio do wyników dla kraju. Niemożliwe okazało się też wyodrębnienie subregionów, w tym przypadku m. st. Warszawy, co ogranicza wartość analityczną RRST. Opracowanie RRST dla województwa mazowieckiego pokazało także, że jego sporządzenie jest niemożliwe bez RST dla roku referencyjnego.

Przyjęte w zastosowanej metodologii RRST rozwiązania koncepcyjne i praktyczne są podobne do przyjmowanych także w innych krajach, szczególnie w tych, które nie dysponują rozbudowanymi rachunkami regionalnymi. Dotyczy to także sposobu potraktowania „zlokalizowanych” i „sieciowych” rodzajów działalności turystycznej. Dla przykładu podobne rozwiązania zastosowano w Austrii²⁵.

Jeśli chodzi o dalsze wdrażanie metodologii RRST w Polsce, to wydaje się, że pierwszoplanowym zadaniem powinna być konsolidacja źródeł danych regionalnych. Pierwszym krokiem powinno być przygotowanie pełnej wersji RST dla pierwszego roku, dla którego dostępne będą nowe źródła danych statystyki turystyki, tj. dla 2014 r., a następnie sporządzenie dla tego samego roku RRST dla wszystkich województw. Wyniki tych rachunków mogłyby być następnie wykorzystane do opracowania systemu wskaźników umożliwiających aktualną ocenę wyników gospodarki turystycznej.

---

²⁵ P. Laimer, *Regional Tourism Satellite Accounts in Austria – sufficient information for regional tourism policy?* Proceedings of 11th Global Forum on Tourism Statistics 14 to 16 November 2012, Reykjavík, Iceland 2012, <http://www.congress.is/11thtourismstatisticsforum/papers/Session4.pdf> [1. 03. 2015].